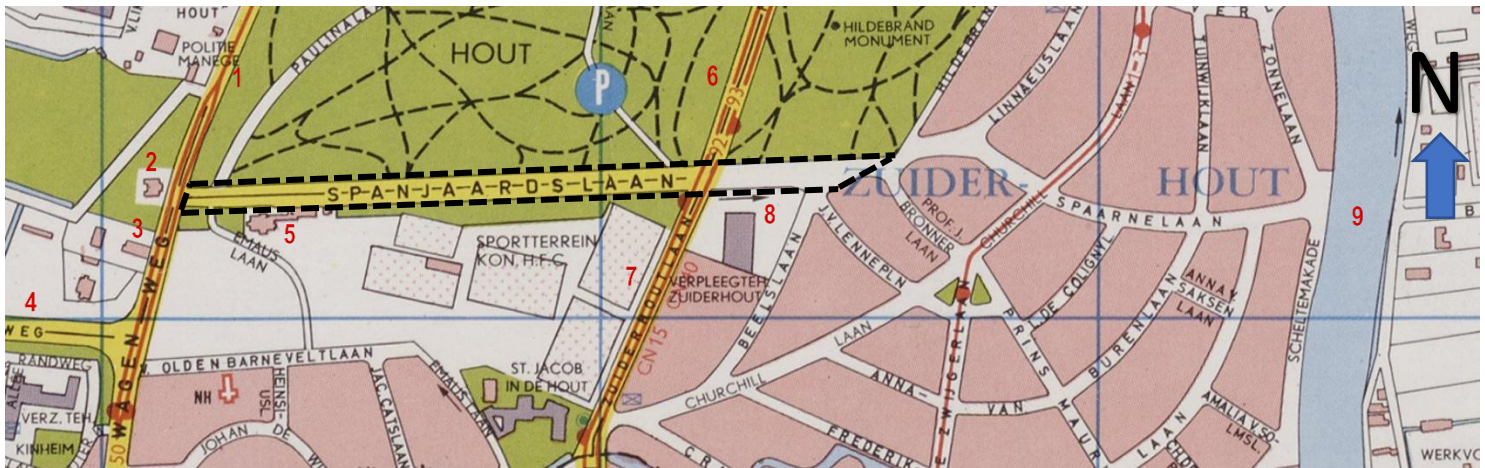

Spanjaardslaan

Inhoud

1	Afbeeldingen richting west vanaf de kruising met de Fonteinlaan	2
2	Afbeeldingen halverwege Wagenweg en Fonteinlaan	6
3	Afbeeldingen richting oost vanaf de kruising met de Wagenweg	9
4	Afbeeldingen Uit den Bosch nabij de Wagenweg	11
5	Afbeeldingen Spanjaardslaan, oostelijk deel	12
6	Geschiedenis van de Spanjaardslaan	13
6.1	Oorsprong van de naam	13
6.2	Ontwikkeling in plattegronden	14
6.3	Ontstaan van de Spanjaardslaan	15
6.4	Uitbreiding van de Spanjaardslaan	15
6.5	Spanjaardslaan tot 1961	15
6.6	Kaalslag van de Spanjaardslaan in 1961	16
6.7	Na de kaalslag in 1961	16
6.8	Verkeersproblematiek Haarlem Zuid	17
7	Bibliografie uitgebreid	18

Noord-Hollands archief ; Uitsnede van kaart NL-HlmNHA_560_2105 ; Falkplan ; 1977 ; Plattegrond van Haarlem. Het noorden ligt bovenaan. De Spanjaardslaan ligt aan de zuidrand van de Haarlemmerhout en de begrenzing ervan wordt op de kaart aangegeven door: - - - - -

- 1: Wagenweg
- 2: Landhuis Eindhovenout
- 3: Landhuis Vredenhof
- 4: Westelijke Randweg
- 5: Landhuis Uit den Bosch
- 6: Fonteinlaan
- 7: Zuiderhoutlaan
- 8: Revalidatiecentrum/verpleeghuis Zuiderhout
- 9: Spaarne

1 Afbeeldingen richting west vanaf de kruising met de Fonteinlaan

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41424. Maker: H. Spilman. Datum: 1759-1761. De Lindelaan, ziende op het Dronkenhuisje. Zicht in de Spanjaardslaan richting west op de herberg "Het Dronkenmanshuisje". Momenteel staat hier het landhuis Eindhovenout.

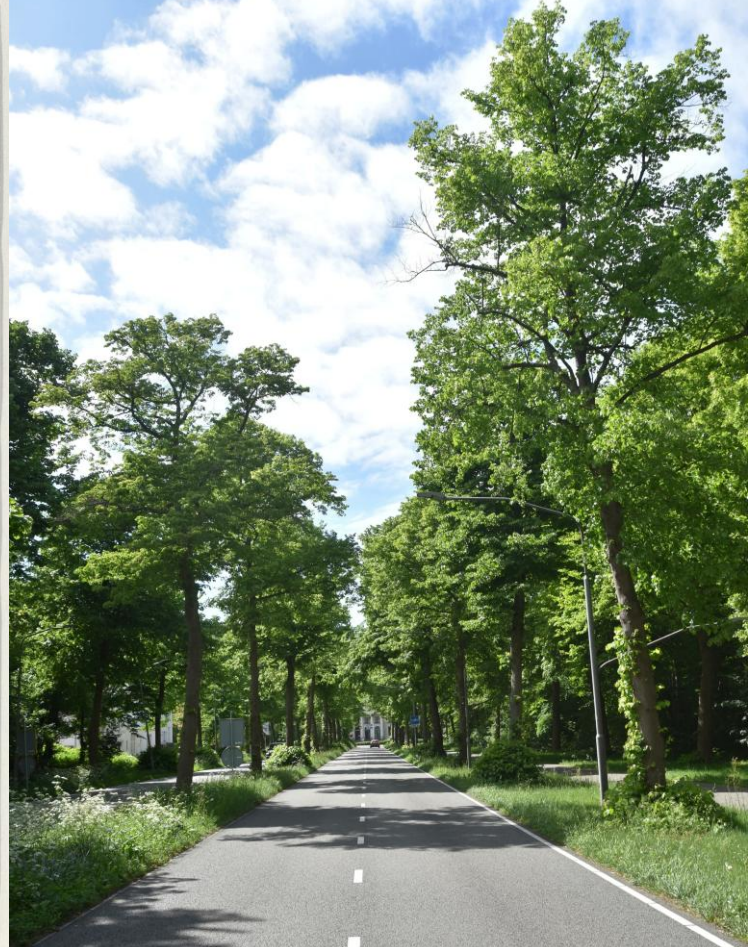
Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25292. Maker:? Datum: ±1900. Spanjaardslaan, gezicht richting west. Aan het eind landhuis Eindhovenout. Foto vergelijkbaar met afbeelding boven

DSC_0009363 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan hoek Fonteinlaan, gezicht richting west. Foto vergelijkbaar met twee voorgaande afbeeldingen

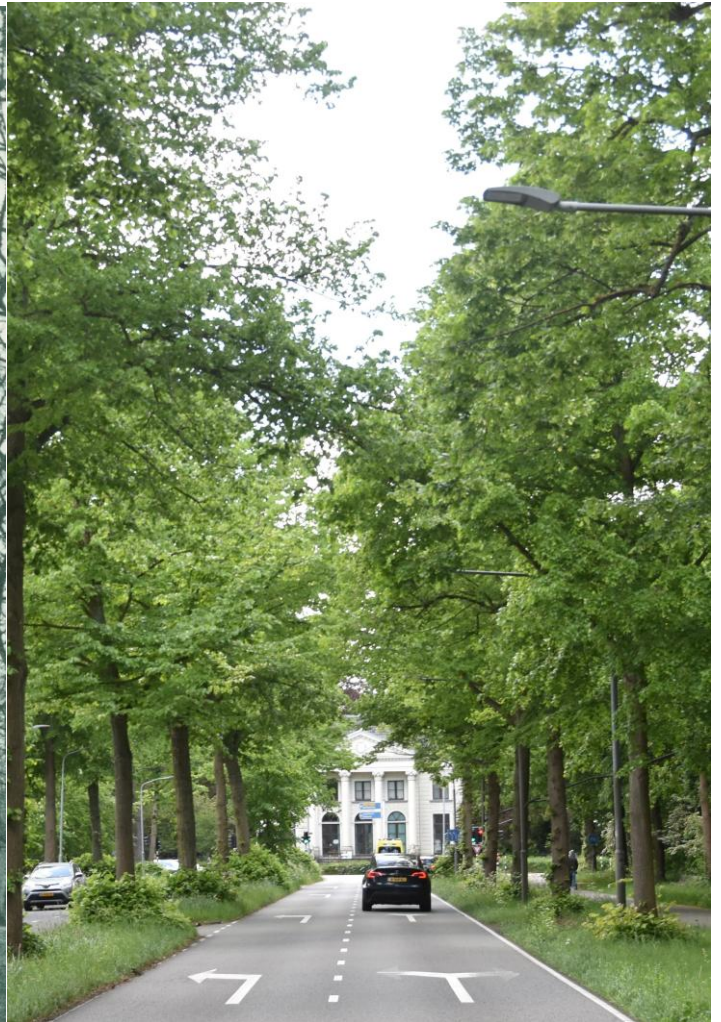
Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inv.nr. 24857. Maker:? Datum: 1900. Spanjaardslaan, gezicht richting west

DSC_0009359 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan, gezicht richting west. Foto vergelijkbaar met afbeelding links.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman Haarlem, Inv.nr. 2407. Uitgever: M.J. Boon Amsterdam. Datum ? Spanjaardslaan, gezicht richting west met buitenplaats Eindhout

DSC_00039371 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan, gezicht richting west met het landhuis Eindhout. Foto vergelijkbaar met afbeelding links

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25294. Maker: ? Datum: 1961. Spanjaardslaan, gezicht richting west tijdens het rooien van de lindebomen. Op de achtergrond het landhuis Eindhout.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, even thuis nummer 24873. Maker: ? Datum: augustus 1961. De Spanjaardslaan, gezicht richting west na het rooien, maar nog voordat de wegverbreding zelf uitgevoerd is. Op de achtergrond het landhuis Eindhout.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24872. Maker:? Datum: 1961. Spanjaardslaan, gezicht richting west na het rooien van de lindebomen t.b.v. de wegverbreding

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25601. Maker: J. Scholten. Datum: 1967. Westelijk uiteinde van de Spanjaardslaan, gezicht richting west op het landhuis Eindhout. Hier de situatie van de Spanjaardslaan als populierenlaan.

DSC_00039373 ; AV ; 4-5 2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan, gezicht richting west met zicht op het landhuis Eindhout. Foto vergelijkbaar met afbeelding hierboven, maar nu weer als lindenlaan.

2 Afbeeldingen halverwege Wagenweg en Fonteinlaan

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, coll. 1100 van gem. Haarlem, Inventarisnummer 41419. Maker: V.J. van der Vinne. Datum: 1778-1783. Spanjaardslaan met wandelaars. Gezien richting van schaduwen moet het gezicht richting west zijn. De laan loopt namelijk oost-west. De lichte kant is de zuidkant.

DSC_00039361 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan, gezicht richting west. Foto vergelijkbaar met afbeelding boven.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24842. Maker: ? Datum: 1859-1861. De Spanjaardslaan, gezicht richting west. Dit is één van de oudste foto's van de Spanjaardslaan.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2409. Uitgever: Weenenk en Snel Den Haag. Datum: poststempel van 1913. Spanjaardslaan Hrl. 107. Gezicht richting?

3 Afbeeldingen richting oost vanaf de kruising met de Wagenweg

DE INGANG VAN DEN HOUT, BY 'T DRONKENHUISJE.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41866. Maker: H. Spilman. Datum: 1761. De ingang van de Hout bij het Dronkenhuisje. Momenteel: staande met de rug naar het landhuis Eindhout, kijkend richting oost. Links ziet men het Zandvoorterp pad. In het midden kijkt men door de Spanjaardslaan heen.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25289. Maker:? Datum: 1900. De Spanjaardslaan gezien richting oost vanaf de Wagenweg. Geheel rechts de buitenplaats Uit den Bosch. Foto vergelijkbaar met afbeelding boven.

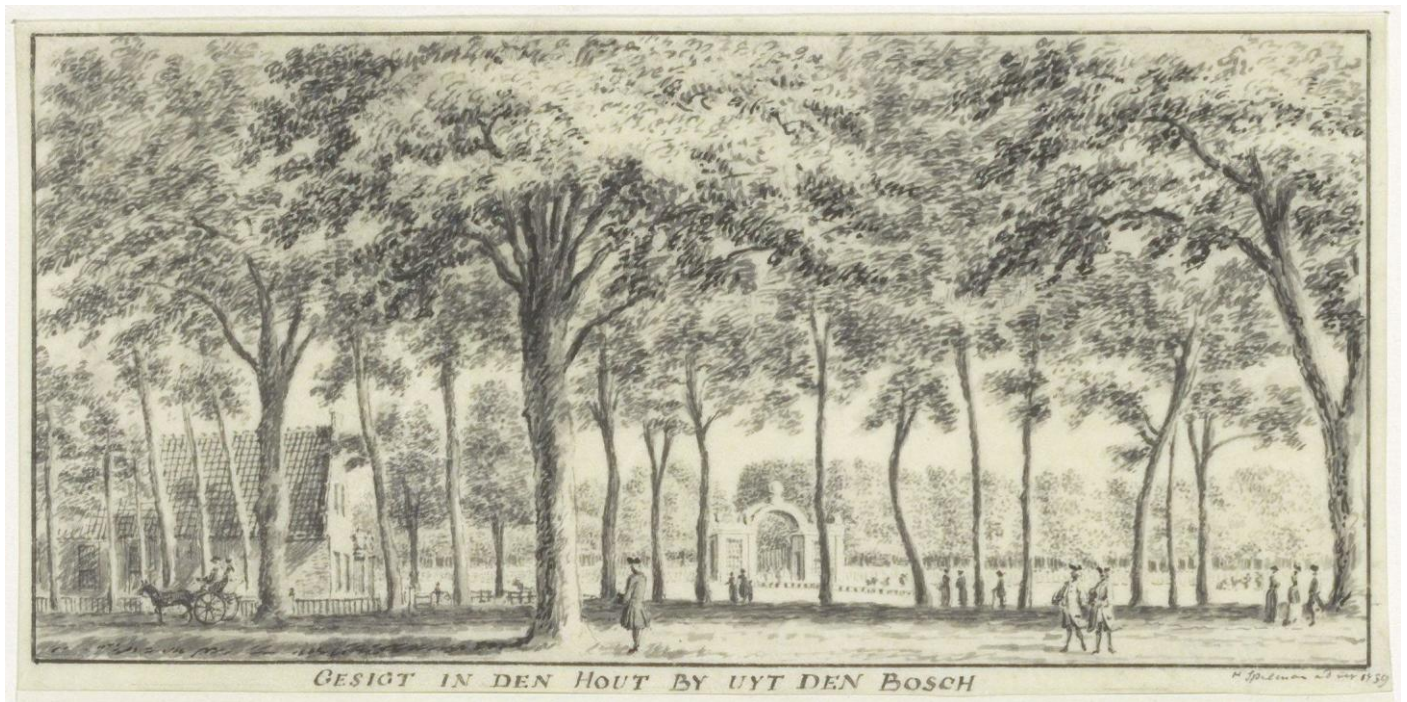

DSC_00039354 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg hoek Spanjaardslaan, gezicht richting oost met inkijk in de Spanjaardslaan. Foto vergelijkbaar met de twee afbeeldingen hierboven.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1478 foto's en negatieven van Fotopersbureau De Boer te Haarlem, Inventarisnummer 4865. Maker: C. de Boer. Datum: 1961. Spanjaardslaan, gezicht richting oost tijdens het rooien van de eeuwen oude lindebomen.

4 Afbeeldingen Uit den Bosch nabij de Wagenweg

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41408. Maker: H. Spilman. Datum: 1739. Gezicht in den Hout bij Uyt den Bosch. Links de buitenplaats Uit Den Bosch. In het midden de theekoepel ongeveer op de plek van de huidige Vredenhofkapel. Deze theekoepel behoorde bij de buitenplaats Bosch en Hoven. Men kijkt richting zuid over de Spanjaardslaan heen

DSC_00039356 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan, gezicht richting zuid langs het landhuis Uit den Bosch. Foto vergelijkbaar met afbeelding boven.

5 Afbeeldingen Spanjaardslaan, oostelijk deel

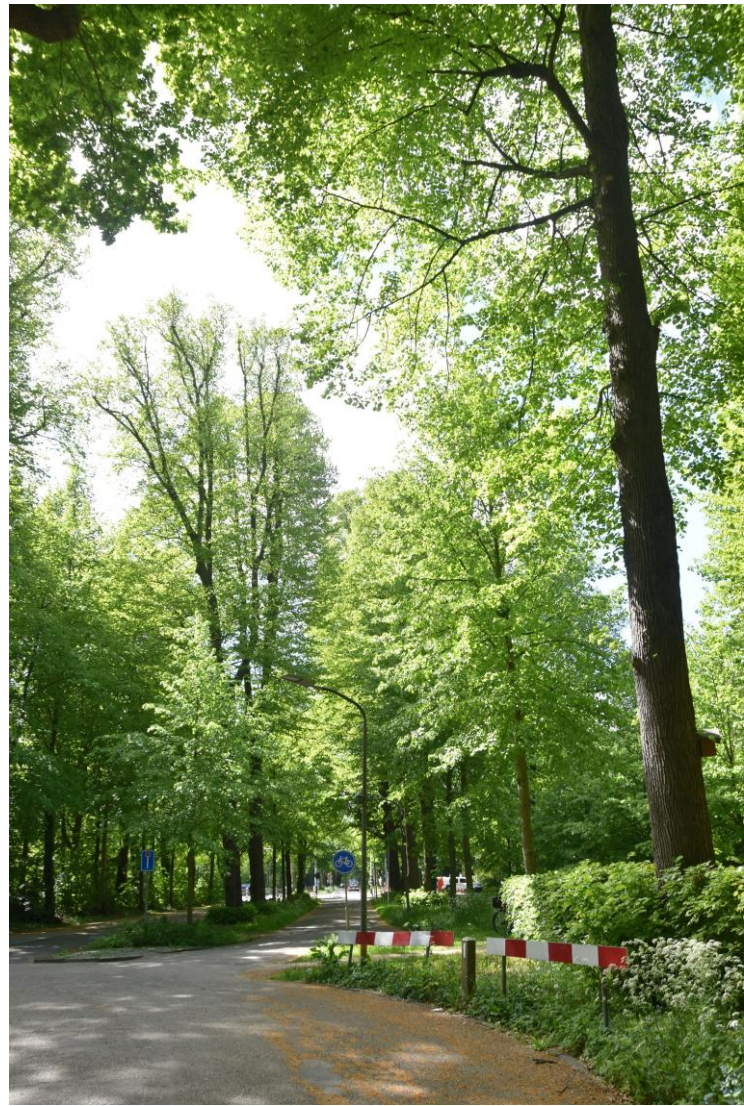
Hieronder nog een drietal foto's van het deel van de Spanjaardslaan ten oosten van de Fonteinlaan/Zuiderhoutlaan. Hier staan nog een aantal oude bomen, zodat men hier nog een beetje een idee krijgt van hoe de rest van de Spanjaardslaan ervoor de kap in 1961 uitgezien heeft. Dit idee wordt extra versterkt, doordat er weinig ruimte voor de auto is en er in het midden nog een smal pad ligt en het er ook heel erg rustig is.

DSC_00039366 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan oostelijk deel, gezicht richting oost

DSC_00039367 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan oostelijk deel, gezicht richting oost

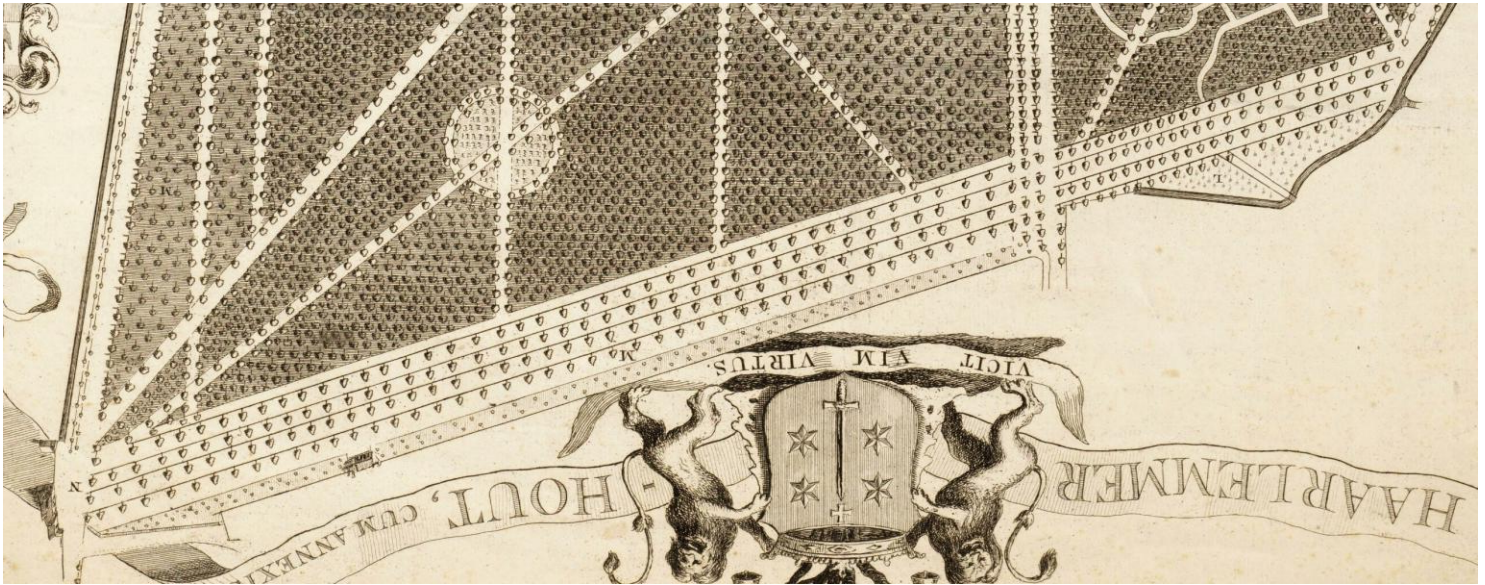

DSC_00039369 ; AV ; 4-5-2025 ; Haarlem, Spanjaardslaan oostelijk deel, gezicht richting west

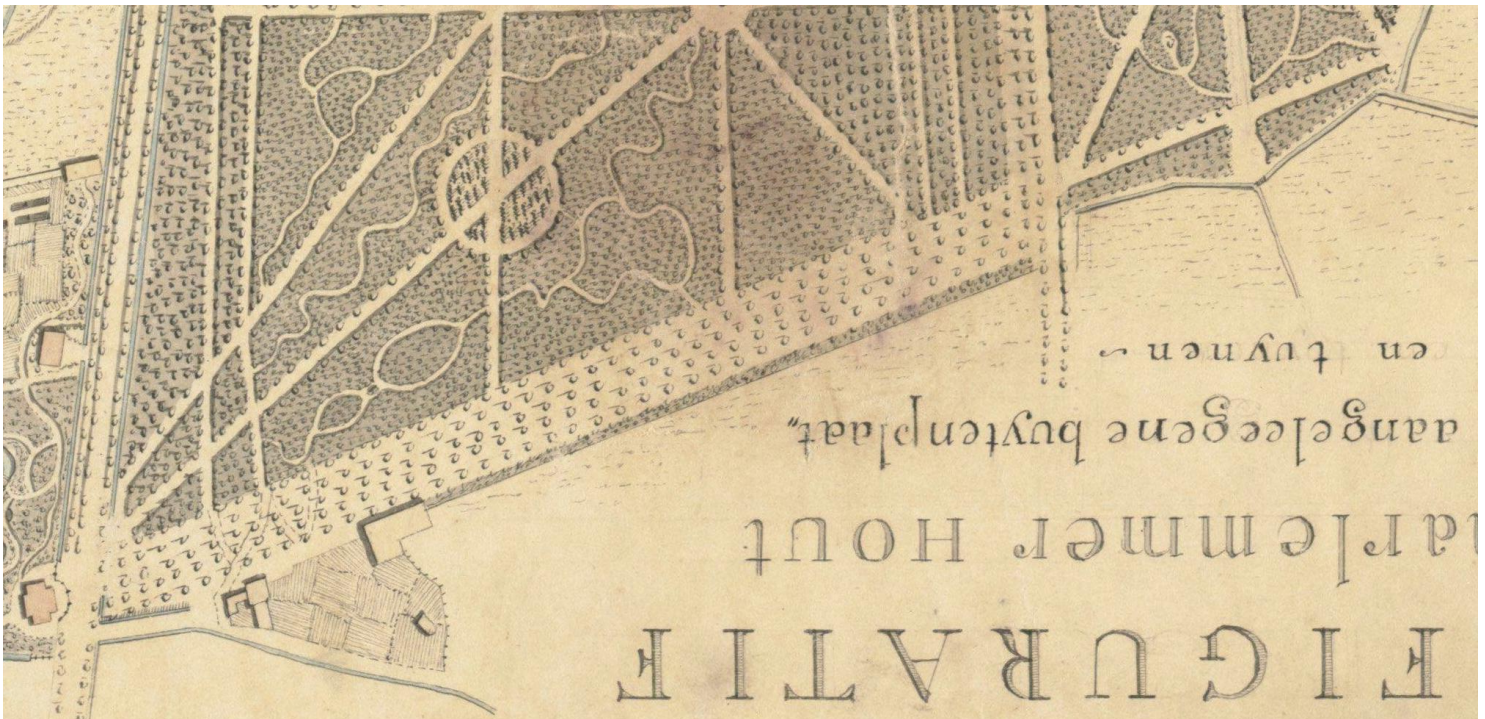
6 Geschiedenis van de Spanjaardslaan

6.1 Oorsprong van de naam

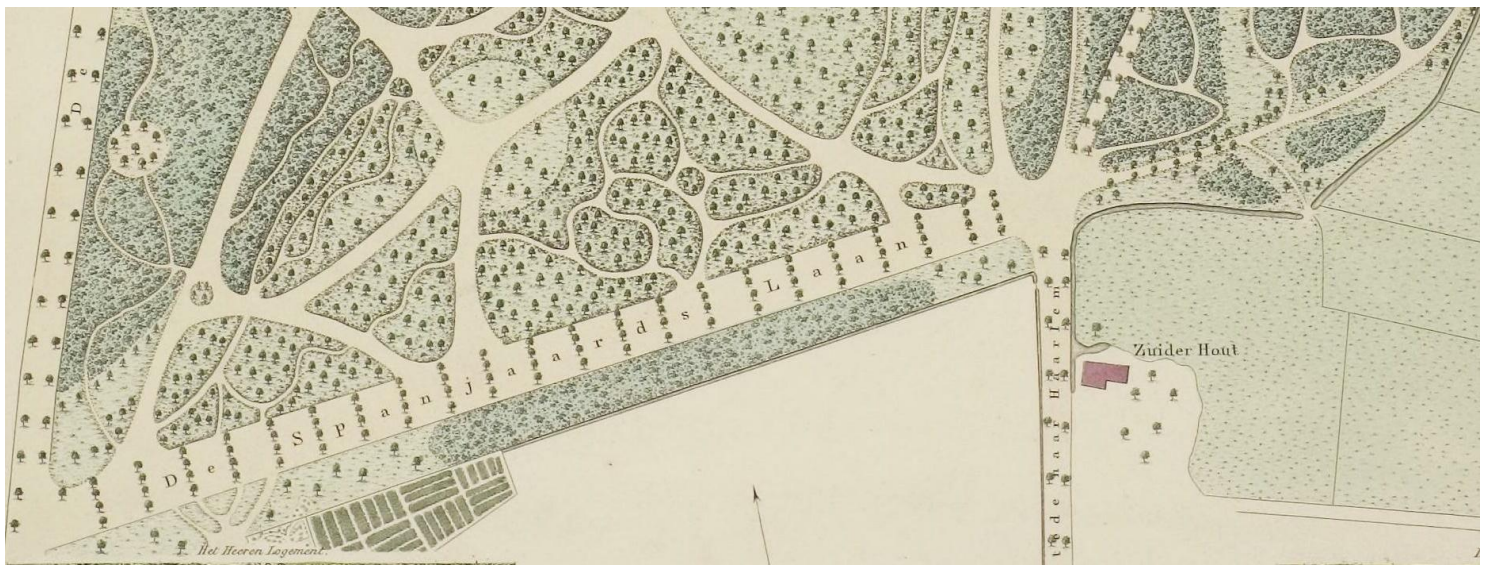
De oorsprong van de naam Spanjaardslaan is niet geheel duidelijk. Oorspronkelijk heette het de Lindenlaan. Pas in 1788 komt men de naam Spanjaardslaan tegen. Mogelijk heeft dit te maken met eventuele resten van schansen, opgeworpen door de Spanjaarden tijdens het beleg van Haarlem van 1572-1573.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 560 kaarten en kaartboeken van de Provinciale Atlas Noord-Holland, inventarisatienummer 1008, makers: H. Spilman, J. van Varel, datum: 1756-1769. Kaart van de Haarlemmerhout. Uitsnede van de kaart en ondersteboven gedraaid. Het noorden ligt boven.

Haarlem, Noord-Hollands archief, Kaart van de Haarlemmerhout met de aangrenzende buitenplaatsen en tuinen, Collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisatienummer 52312 ; makers: G.J. le Fevre de Montigny, C.C. van Hooff; datum: 1799. Uitsnede van de kaart en ondersteboven gedraaid. Het noorden ligt boven.

Haarlem, Noord-Hollands archief, Kaart Haarlemmerhout naar de laatste aanleg van J.D. Zocher, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisatienummer 52113 ; makers: W.C. Van Baarsel, P.N. Tuyn, F.J. Nautz. ; Datum: 1837. Uitsnede van de kaart. Het noorden ligt boven.

6.3 Ontstaan van de Spanjaardslaan

De Spanjaardslaan tussen Wagenweg en Fonteinlaan/Zuiderhoutlaan is ontstaan in 1665. Tussen de Wagenweg en Fonteinlaan/Zuiderhoutlaan werden stukken grond van het Elisabeth's Gasthuis aangekocht. Hierop werd een vier bomenrijen brede Lindenlaan aangelegd met aan de noordkant ervan een brede strook bos. Tevens werd aan de westkant van de Fonteinlaan een strook bos aangelegd naar het noorden om de nieuwe aanleg te laten aansluiten op een reeds bestaand stuk bos bij Dreefzicht. Waarschijnlijk is het ontwerp afkomstig van landmeter Erasmus den Otter.

De laan heeft door het monumentale karakter een grote bekendheid gekregen en zou in veel proza en poëzie vereeuwigd worden.

6.4 Uitbreiding van de Spanjaardslaan

In 1755 werd begonnen met de beplanting van het zogenaamde Kaatsveld ten oosten van de Fonteinlaan. Bij die gelegenheid is de Spanjaardslaan vanaf de Fonteinlaan/Zuiderhoutlaan naar het oosten verlengd tot de oostgrens van het beplante Kaatsveld. De uitbreiding werd op een zelfde wijze uitgevoerd als het oudste deel van de Spanjaardslaan.

6.5 Spanjaardslaan tot 1961

Als men de verschillende kaartfragmenten hierboven bekijkt, dan valt op, dat de laan op de plattegrond van 1837 veel minder bomen telt, dan op de twee kaartfragmenten van periodes daarvoor. Wel bleef het vier bomenrijen breed. Ook is de omringende beplanting wat veranderd. Het wekt de indruk, dat bij de reorganisatie van de Hout in de jaren 1827-1828 de beplanting van de Spanjaardslaan toch ingrijpend gewijzigd is. In de literatuur ben ik dit niet tegengekomen. Wel is het monumentale karakter behouden gebleven. Het karakter van de laan zou in 1961 drastisch veranderen. In literatuur over de kap heeft men het over het kappen van 300 jaar oude linden in 1961. Misschien dat de laan tijdens de reorganisatie van 1827-1828

drastisch uitgedund is ????? Als je goed gaat tellen op de bovenstaande foto "Collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25292. Maker: ? Datum: ±1900" dan kom je ongeveer uit op het aantal bomen, zoals aangegeven op het kaartfragment uit 1837. De twee oudere kaartfragmenten hebben elk ongeveer hetzelfde aantal bomen in het oude deel van de Spanjaardslaan. Je zou zeggen, dat die twee oudere kaartfragmenten zodoende het juiste aantal bomen weergeeft. Het lijkt erop, dat op latere datum (de reorganisatie van 1827-1828?) om en om bomen verwijderd zijn.

Het deel van de Spanjaardslaan ten oosten van de Fonteinlaan/Zuiderhoutlaan moet blijkens bovenstaande kaartfragmenten tussen 1769 en 1799 sterk versimpeld zijn. Daarna veranderde er hoofdzakelijk alleen wat aan de omringende beplanting.

6.6 Kaalslag van de Spanjaardslaan in 1961

Rond 1960 was het autoverkeer in de Spanjaardslaan flink toegenomen. Men vreesde gevaar voor het autoverkeer door het vallen van takken en de kans op het omwaaien van bomen. In korte tijd in het voorjaar van 1961 werden de oude linden gekapt. Ondanks de vele protesten, zoals hevige kritiek en spotprenten, ging de kap gewoon door. Deze kap bracht f 12.000 op. Voorts haalde deze kap de voorpagina van bijna alle dagbladen in Nederland. Een belangrijk monument was niet meer. De directeur, die belast was met het beheer van de Haarlemmerhout, bracht hier tegenin, dat de laan herbeplant zou worden met linden en populieren. Linden groeien erg langzaam, zodat het herstel van het laanbeeld bij uitsluitend gebruiken van linden erg lang zou gaan duren. Populieren groeien veel sneller dan linden. Slechts na 15 jaar zou daardoor de Spanjaardslaan weer een mooi laanbeeld vertonen. Na die 15 jaar kunnen de populieren dan gekapt worden en kunnen de inmiddels veel grotere linden het laanbeeld overnemen.

6.7 Na de kaalslag in 1961

Na de aanleg van een dubbele rijbaan ter plekke van het oudste deel van de Spanjaardslaan en de bouw van de Westelijke Randweg rond 1963, de verbreding van de Paviljoenslaan en Fonteinlaan en ook de aansluiting van de Kamperlaan op de Buitenrustlaan en Buitenrustbruggen, allemaal rond dezelfde tijd, werd het oudste deel van de Spanjaardslaan onderdeel van een zeer drukke regionale oost-westverbinding in Haarlem. Het was gedaan met de rust in de Haarlemmerhout. De uitbreiding van de Spanjaardslaan ten oosten van de Fonteinlaan/Zuiderhoutlaan veranderde weinig.

Opnieuw werd het oude deel van de Spanjaardslaan na de kap van 1961 voorzien van vier bomenrijen. Er werd een combinatie van populieren en linden geplant volgens de hiervoor genoemde ideeën. De snelgroeiende populieren zouden het laanbeeld in 15 jaar tijd herstellen. Tussen de twee noordelijke bomenrijen werd een fiets/wandelpad aangelegd en ten zuiden daarvan twee keer een rijbaan met elk twee rijstroken. Oorspronkelijk had de laan in het midden een (wandel)pad, dat precies uitkwam op het midden van het landhuis Eindhovenout. Van het wandelgenoegeen is weinig overgebleven.

De ideeën van het herbeplantingsplan van de Spanjaardslaan leken zo mooi met de na 15 jaar wijkende populieren, waarna de linden het laanbeeld blijvend zouden overnemen, maar

Na 15 jaar bleken de populieren de groei van de tussenliggende linden nogal bemoeilijkt te hebben en leek de Spanjaardslaan meer op een populierenlaan dan een historische lindenlaan. Men besloot daarop de populieren in 1980 in twee fasen te verwijderen. Om de enorme

hoeveelheid protesten zoals in 1961 te vermijden, werden de bevolking en de wijkraad uitvoerig voorgelicht over de ingrijpende maatregelen. In Januari 1981 ging men aan de slag. Er zouden 90 populieren verdwijnen. Doordat de populieren de groei van aangrenzende linden belemmerd hadden, moesten er ook 25 linden gekapt worden. Wel zouden er 35 linden herplant gaan worden. In totaal zouden er 120 linden komen in de laan. Een aantal populieren zou blijven staan, maar moest dan over 10 jaar alsnog verdwijnen. Van de verwijderde populieren werden 8 m hoge toppen in Schalkwijk in de grond geplaatst om daar tot nieuwe bomen uit te groeien. Vanwege de ervaring uit 1961 heeft men de grond verbeterd om de linden een betere overlevingskans te geven. Inmiddels was de Haarlemmerhout op de lijst van beschermde monumenten geplaatst. Hierdoor had men ook toestemming nodig van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Die had geen problemen met de veranderingen, omdat de laan weer de lindenlaan zou worden, die het altijd geweest was.

In 2025 hebben de vier bomenrijen alweer een aardige hoogte bereikt, maar het monumentale effect van vroeger is er bij lange na nog niet. Het ziet er toch wat iel uit.

6.8 Verkeersproblematiek Haarlem Zuid

Dagelijks persen zich grote hoeveelheden doorgaand verkeer door en langs de woonwijken in Haarlem Zuid en langs en door de Haarlemmerhout (o.a. Spanjaardslaan), ook in Haarlem Zuid gelegen. Ook het aangrenzende noordelijk deel van Heemstede kent een vergelijkbare problematiek. Dit is al lange tijd problematisch, maar oplossingen zijn niet zo eenvoudig. Als men in het verleden één van die oplossingen gekozen had, dan zou de Spanjaardslaan heden ten dage waarschijnlijk een rustieke laan met een overzienbare hoeveelheid autoverkeer zijn geweest. Misschien wel helemaal geen autoverkeer! Zover is het helaas niet gekomen.

Al vanaf het midden van de jaren 50 van de 20e eeuw dacht men aan het doortrekken van de Westelijke Randweg door de huidige sportvelden ten zuiden van de Spanjaardslaan en dwars door de wijk Zuiderhout om via een brug over het Spaarne bij het begin van de Schipholweg uit te komen. De Koninklijke HFC zou zijn sportvelden kwijt zijn geraakt! Voor de aanleg van de snelweg dwars door de wijk Zuiderhout moest een brede strook bebouwing van oost naar west gesloopt gaan worden. Uiteindelijk zijn deze plannen niet doorgegaan.

Vanaf het jaar 2000 zijn er plannen gemaakt om de Westelijke Randweg door te trekken en via een tunnel onder de wijk Zuiderhout en het Spaarne uit te laten komen bij het begin van de Schipholweg. Deze tunnel kreeg de naam Mariatunnel. De kosten bleken gigantisch. Ook een kortere tunnel bleek uitermate kostbaar. Men verwachtte ook de nodige problemen tijdens de bouw. Op een gegeven moment kreeg de tunnel de naam Kennemertunnel. De tunnel werd een splijtzwam in de Haarlemse politiek. Rond 2018 werd duidelijk, dat de tunnel niet haalbaar zou zijn. Begin 2021 trekt Haarlem zich definitief terug uit de tunnelplannen. Verkeerstechnisch blijft Haarlem Zuid dus toch problematisch.

Als men oude prenten van de Spanjaardslaan bekijkt, kan men alleen maar treuren om het feit, dat zo'n fraai monument verloren is gegaan. Wie een oplossing weet mag het zeggen, maar er is al zoveel gezegd en geschreven. Wie gaat het betalen...

Bibliografie kort

(Breuning, 1971) (Jong, et al., 2015) (Kurtz, et al., 1999) (RedactieJaarboek, 1981) (RedactieJaarboek, 1982) (Sipkes, 2000) (Sipkes, 2001) (Temminck, et al., 1984)

7 Bibliografie uitgebreid

Breuning, H.A. 1971. Jaarverslag 1970. *Haerlem jaarboek 1970*. 1971, Vereniging Haerlem.

Jong, K. de en Wynands_van_der_Ley, L. 2015. *Zuiderhout, een Haarlemse wijk tussen Hout en Spaarne*. Haarlem : Spaar en Hout, 2015. ISBN 978908683 0510.

Kurtz, G.H. en Temmink, J.J. 1999. *De straat waarin wij wonen*. Haarlem : Schuyt & Co, 1999. ISBN 90 6097 454 9.

RedactieJaarboek. 1981. Kroniek van Haarlem 1980. *Haerlem Jaarboek 1980*. 1981, Vereniging Haerlem.

—. **1982.** Kroniek van Haarlem 1981. *Haerlem Jaarboek 1981, 12 december*. 1982, Vereniging Haerlem.

Sipkes, K. 2001. Kroniek. *Haerlem Jaarboek 2000*. 2001, Vereniging Haerlem.

—. **2000.** Kroniek. *Haerlem Jaarboek 1999*. 2000, Vereniging Haerlem.

Temminck, J.J., et al. 1984. *Haarlemmerhout 400 jaar, "mooier is de wereld nergens"*. Haarlem : Schuyt & Co C.V., 1984. ISBN 90 6097 166 3.